

כתיבה בשבת בבתי חולים - האסור, המותר והצגת הפתרונות

סייעו בעריכה: צוות המרכז הבין-תרבותי לירושלים

תמוז ה'תשע"ד, יולי 2014

המסמך אינו מייצג תחליף לייעוץ רבני פרטני; אין להעתיק את המסמך או חלקים ממנו ללא אישור המחבר
אין לראות במסמך זה משום המלצה או עמדה של המרכז הבין-תרבותי לירושלים

תקציר

אחד מן הנושאים המרכזיים החשובים בעיני היהודי שומר-המצוות היא שמירת השבת גם כאשר הוא נזקק לטיפול רפואי. מצב זה מצריך ממשולש שומר-מצוות התמודדות מתמדת עם נושאים שונים.

החשש לחלל שבת שלא לצורך, ובכלל זה סוגיית הכתיבה בשבת במהלך הטיפול, גורמת לעיתים להימנעות מפניה לקבלת טיפול רפואי בשבת, או לאי-שיתוף הצוות הרפואי בפרטים רפואיים נחוצים. לעתים נוצרים עימותים (גלויים או סמויים), על רקע סוגיה זו.

מדוע ההתמודדות ההלכתית עם הכתיבה בשבת בארגון בריאות כה מורכבת?

- כיום, הכתיבה בארגון בריאות מצויה בשימוש הרבה יותר מבעבר (הטיפול בעבר לא הצריך תיעוד כה רב).
- הכתיבה איננה טיפול ישיר המסייע למצבו של החולה.
- כתיבה בשבת הינה אחת מהפעולות ('אבות המלאכות') האסורות מן התורה.
- ההחלטה אם לאפשר כתיבה בשבת תלויה בשיקולים אישיים רבים, לדוגמה חומרת מצבו של החולה והסכנה לחייו.

התמודדות עם סוגיית הכתיבה בשבת מצריכה הדרכה, והגברת המודעות מצד הנהלות ארגוני הבריאות והמטופלים לצרכי המטופלים שומרי-מצוות. בנוסף להיערכות של כל ארגון באופן עצמאי, מומלץ לבחון אפשרות לשיתוף פעולה מערכתי לצורך גיבוש מענה טכני מספק, ולהנגיש מידע זה למטופלים. במסמך שלפנינו יפורטו פתרונות אפשריים לנושא זה.

הפתרונות המוצעים לכתיבה בשבת בארגון בריאות כוללים שילוב של כמה אמצעים, בהם:

- סיווג מידת הנחיצות של התיעוד הרפואי בתהליך הטיפול. לעיתים לוקים נהלי הכתיבה בארגון בריאות בעודף מידע, למשל: כתיבת מידע שאיננו רלוונטי, או כתיבה כפולה של מידע. יש לבחון מהם התכנים הנחוצים ביותר, מבחינה רפואית, לכתיבה. במסגרת זו, יש לבדוק במיוחד את הצורך בכתיבה לצורכי מינהל – של הצוות והמזכירות הרפואית. אין לוותר בשום אופן על כתיבת כל פריט מידע שהשמטתו עלולה לגרום לסיכון המטופל.
- בחינת אפשרויות אחרות המותרות במקום כתיבה – למשל, בחינת שיטות שאינן מצריכות מילוי ידני של המידע, שימוש בפרטי מידע שהוכנו טרם השבת או טפסים שהוחתמו טרם השבת, ושימוש בסיכות סימון כתחליף למילוי טופס.
- העזרות בעובדים שאינם יהודים – בחלק מארגוני הבריאות מקובל השימוש בשיטה זו בשבת, על אף הקשיים (למשל שימוש באדם שאינו מספיק מיומן, הצורך המתמיד עבור איש הצוות בהפעלת שיקול דעת מתי נכון להשתמש בו וכו').
- כתיבה בשינוי – כתיבה באופן השונה מהשימוש הקבוע בעט (או במקלדת, במקרה שהדבר מותר) – למשל כתיבה ביד שמאל לימניים, אחיזה שונה של העט וכו'. כתיבה מסוג זה מצריכה מיומנות טכנית ותרגול מראש, והיא עדיפה פחות, הלכתית, מאשר השימוש בכתיבן-שבת לא-יהודי. הכתיבה בשינוי היא הכרח עבור מטפל יהודי שומר מצוות במידה שלא אפשריים פתרונות אחרים באותו הרגע.
- כתיבה בעט שבת - שימוש בעט שהדיו בו נמחקת אחרי זמן קצר. פתרון זה פחות מיטבי מהבחינה ההלכתית לעומת הפתרונות הקודמים. יש לוודא שמצלמים את המסמכים במוצאי שבת לפני היעלמות הדיו, ולבדוק שהדיו אכן נעלמת מהדף לאחר זמן קצר.
- הקלדה או הקלטה – מעמדת ההלכתי של שתי פעולות אלה בשבת אינו מוסכם, ולהרבה מן הפוסקים ההלכתיים הן אסורות לחלוטין, כמו כתיבה. לכן שיטות אלה אינן פותרות את בעיית הכתיבה בשבת. גם השימוש במקלדת גרמא (מקלדת השומרת את המידע ואינה גורמת להופעתו המיידית על המסך) איננו מוסכם.

כל הפתרונות שהוצגו מצריכים הדרכה הלכתית שתסייע לארגון לקבוע נוהלים לשימוש באמצעים השונים, על פי המגבלות וההיתרים הרלוונטיים לכל אחת מן ההצעות, ביחס למצבים הרפואיים השונים.

מומלץ לגבש נוהל מסוים עבור מטופלים שומרי מצוות הדורשים התאמות בסוגיית כתיבה בשבת, ובמקביל להדריך את הצוותים המטופלים בנושא זה, להבנת המטופלים ולהפחתת החיכוך בסוגיה.

איסור כתיבה בשבת - רקע

בתורה נאסרו עשיית לט' (39) מלאכות בשבת, פעולות ששימשו להקמת המשכן. אחת מן המלאכות היא הכתיבה. האיסור כולל כל כתיבה - אפילו כתיבת אות אחת, או השלמת נקודה בסוף משפט, סימון V לצד האפשרות הנבחרת, חתימה בחותמת, הדפסה, הקלדה, וכדומה.

כפי שיוסבר להלן, קיימת משמעות לדרגת החומרה של איסור הכתיבה בצורות השונות: אם מקור האיסור הוא מן התורה או מתוספת מאוחרת שקבעו חז"ל [חכמי המשנה והתלמוד].

למרות שרמת מחויבותו של שומר המצוות לאיסור מן התורה שווה למחויבותו כלפי תקנות חכמים המאוחרות, שונה הדבר בנוגע לחולה שהטיפול בו בשבת כרוך באיסור שמקורו אינו מן התורה, אלא מדברי חז"ל. זאת מאחר שחז"ל קבעו כי איסורי השבת שהם חידשו אינם תקפים, במקרים שונים, לגבי חולים, כפי שיפורט להלן.

מוסכם, שהאיסור לאדם הרגיל בכתיבה ביד ימין לכתוב ביד שמאל, או להיפך אינו מן התורה אלא מדברי חכמים מפני שהוא נעשה בדרך שונה מן הרגיל. וכן שכתביה על נייר שאינו מתקיים, או בדיו הנמחק מעצמו לאחר זמן קצר, אסורה היא מדברי חכמים.

יש דעה, שהאיסור מן התורה לכתוב הוא רק בכתב 'אשורית' [ויזונית], שהינו כתב הדומה לאותיות דפוס ובו נכתבים ספרי תורה. אך בכתב מעוגל, שרגילים בו היום, אין האיסור בכתיבתו אלא מדברי חכמים. שיטה זו לא נפסקה להלכה, אך כשדוחים איסור כתיבה בשל צרכיו של חולה, יש להקפיד לכתוב בכתב מעוגל או לועזי, ולא באותיות דפוס.

חילול שבת לרפואת חולה

לצורך קביעת דרך הטיפול המותרת בחולה בשבת יש למיין את החולה על פי חומרת מצבו. בהלכה ישנן רמות חומרה רבות, אך שלוש דרגות עיקריות הינן רלוונטיות לעניינינו -

א] **טיפול רפואי מציל חיים הכרוך באיסורי שבת, גם אם הם מן התורה** - טיפול זה מותר, מפני שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש. גם טיפול רפואי שרק בסבירות נמוכה יכול להציל חיים או למנוע התדרדרות, מוגדר לצורך הענין כטיפול מציל חיים.

לחולה הנתון בסכנת-חיים, דוגמת חולה מונשם, או המתאושש מניתוח משמעותי וזקוק להשגחה רפואית צמודה, ניתן בתנאים מסויימים להתיר לחלל בעבורו את השבת גם עבור צרכיו שההימנעות מהם איננה מסכנת את החולה לכאורה.

רוב מטופלי טיפול נמרץ, מחלקות מונשמים, ורוב מאושפי המחלקות הכירורגיות והפנימיות, מסווגים כחולים בדרגה זו.

ב] **טיפול הכרוך באיסורי שבת מן התורה, לגבי חולה שאין חשש סכנה לחייו, אך הוא כאוב בכל גופו, או מרותק למיטתו** - הרי הוא אסור. אך טיפול שקיימים לגביו שני תנאים מקלים - [א] הוא כרוך באיסור שמקורו בחז"ל בלבד, [ב] הרופא מקפיד לעשותו ב'שינוי' מצורת ביצועו הרגילה - הרי הוא מותר. [דוגמה לשינוי - הפעלת מכשירים חשמליים במרפק או בגב היד, או כתיבה ביד שאיננו רגיל לכתוב בה]. ישנן פעולות נחוצות שבהן ניתן להסתפק רק בתנאי אחד על מנת להתיר במסגרת טיפול רפואי. במקרים אלה הפסיקה ניתנת פרטנית ע"י רב.

בחולה מדרגה זו מותר להיעזר בעובד לא-יהודי שיחלל בעבורו את השבת, למרות שעבור אדם בריא הדבר אסור.

דוגמאות לחולה שאין בו סכנה מדרגה זו הם - הסובל משבר שאיננו מסוכן, או משפעת, ועוד.

חלק מהשהים במחלקות השיקום, המיון והפסיכיאטריה, הינם חולים מדרגה זו. כך מוגדרים גם רבים מהפונים למוקדי רפואה דחופה שעל-יד קופות החולים, טר"ם, וכדו'.

הגדרת החולה כנתון בחשש לסכנה נקבעת באופן פרטני ע"י הרופא המטפל. כשרופא אינו בנמצא, ישנן דרכים הלכתיות נוספות לקבוע דרגות סיכון. בכל ספק, מקלים ומגדירים את החולה כחולה שיש בו סכנה מהדרגה הראשונה.

ג] אין לחלל את השבת בעבור **חולה הסובל ממיחוש קל**, כדוגמת נזלת קלה, כאב ראש שגרתי וכו'.

כל ילד קטן הסובל, אפילו רק ממיחוש קל - מוגדר כ"חולה גמור" שאין נשקפת סכנה לחייו, כלומר חולה מהדרגה השניה לעיל.

במדיניות הנהוגה כיום בבתי החולים בדרך כלל לא מצויים חולים מסוג זה במסגרת אשפוז, אלא בחדרי מיון, או במוקדי רפואה בקהילה.

יש לציין כי פרטי דינים אלו רבים, וקיימים גם מדרגות ביניים של חולים שלא פורטו במסגרת זו.

גם כשמותר לחלל את השבת בעבור החולה יש לצמצם את מספר האיסורים וחומרתם, אלא אם כן מדובר בחולה בהול שמצבו מסוכן ודרוש לו טיפול דחוף ומיידי. במקרה כזה, לא מקפידים ולא חוסכים בחילולי שבת, בגלל החשש שעל ידי הדקדוק בפעולות האסורות בשבת, יתעכב או ידחה הטיפול, דבר העלול לסכן את החולה.

כתיבה במסגרת הטיפול הרפואי

יש להשתדל למצוא פתרונות מותרים לכתיבת כל הרשומות הדרושות בשבת, כגון שכירתו של כתבן שאינו יהודי, ופתרונות נוספים המוצגים להלן. כשלא קיים פתרון זמין הדין הוא כדלהלן:

- רשומה משרדית אדמיניסטרטיבית שאין בה צורך רפואי - דוגמת כתיבת השתייכות המבוטח לקופת חולים מסויימת - אסורה לגבי החולים מכל הדרגות.
- כתיבת רשומה שהיא חלק מרוטינה טיפולית בלא סיבה רפואית ממשית, כגון כתיבת מדדים רפואיים כחום, לחץ דם, וכו' שאינם רלוונטיים למצבו של החולה הנדון, מותרת רק במקרה שבו אין זמן פנוי להפעיל שיקול דעת בנוגע לנחיצות כל רשומה ורשומה, כגון בטיפול נמרץ עם מיעוט כח אדם וכדומה.
- כתיבת פרטים רפואיים נדרשים לחולה הנמצא בחשש סכנה מהדרגה הראשונה שפורטה לעיל - אם השמטת תיעודם עלולה לגרום לשיכחתם ולהביא את החולה לידי סיכון, ולפגיעה בניטורו הרציף הנחוץ - למרות שהיא איננה חלק מהטיפול הישיר בחולה, הרי היא מותרת.
- לצורך סיווג הרשומות והגדרתן כעומדות בתנאי סף אלו - יש להיוועץ ברב.
- גם ברשומה הנדרשת לחולה שיש בו סכנה יש לצמצם את המילים והאותיות הנכתבות למינימום האפשרי, ואפילו יש להימנע מכתובת הנקודה בסוף משפט, אלא אם קיימת דחיפות בזמן או במצב הקיים.
- בכל מקרה שבו ניתן לכתוב בשינוי, כגון ביד שמאל במקום בימין - יש להעדיף לכתוב כך.
- חולה מהדרגה השניה שפורטה לעיל, שאין בו חשש שיגיע לידי סכנה, אסור ליהודי לכתוב בתיקו הרפואי גם את הרשומות הנדרשות לרפואתו. עם זאת, מותר להטיל משימה זו על אדם לא-יהודי.
- אסור לכתוב עבור חולה מהדרגה השלישית. אם, בשעת הצורך, יש להתיר ע"י אדם לא-יהודי כתיבה מהסוג האסור רק מדברי חז"ל - יש להיוועץ ברב.
- בדרך כלל אסור לכתוב מכתבי שחרור בשבת, אלא אם כן המכתב נועד להמשך טיפול רפואי שאז דינו על פי הכללים שהוגדרו לעיל. לדוגמה, מותר לכתוב מכתב שחרור מטר"ם המיועד להימסר למיין בבית החולים אליו נשלח החולה לקבלת טיפול מיידית עקב אפשרות לסיכון חיים, ובתנאי שיש במכתב ריבוי פרטים רפואיים נדרשים, שאי-אפשר להעבירם בעל-פה.
- עקב הקשיים ההלכתיים הקיימים בדרך כלל לגבי כתיבת מכתבי שחרור וכן לגבי חזרה בנסיעה בשבת לביתו של החולה, בתי חולים המתחשבים באוכלוסיה הדתית קבעו נוהלים לפיהם אין לשחרר חולה דתי בשבת שלא בהסכמתו.
- ניתן להתיר כתיבת מכתב שחרור בתנאים הבאים:
- * השחרור מבית החולים הוא צורך מערכתי - פינוי חדר מיון עמוס הגורם לקושי במתן טיפול מיטבי או קליטת חולים נוספים, או צורך אחר דוגמת מנוחת החולה בביתו באופן היכול להועיל לבריאותו.
- * המכתב כולל המלצות מורכבות שיש לישמן בשבת עצמה, כגון מינון תרופות.
- * שימוש בכתבן שאינו יהודי. לעיתים ניתן להתיר גם את השימוש בפתרונות הנוספים להלן.
- אסור לכתוב מרשם, הפנייה וכדו' עד הזמן שבו הוא נדרש. אין להקדים ולהכינו על אף שסביר שיצטרפו אותו בהמשך.

על פי ההלכה החולה נושא באחריות שילוחית כלפי אנשי צוות יהודיים הכותבים כחלק מן הטיפול בו שלא על פי ההלכה. לכן, אסור לחולה או למשפחתו לגרום או לאפשר ליהודי מהצוות המטפל, לעבור בעבורם על איסור כתיבה שלא על פי ההיתרים שהוזכרו לעיל.

לכן, על-פי תפיסה זו, אסור לסייע לאדם הכותב דבר שאין בו שום צורך (למשל במסירת העט) ואף צריך לבקש ממנו שיימנע מכתובה שאיננה מותרת. כל בקשה מהצוות הרפואי בנושא זה אמורה להיאמר מתוך כבוד הדדי, ו - "דברי חכמים בנחת נשמעים".

הצגת פתרונות

להלן יוצעו דרכים לגיבוש נוהלים ופתרונות טכניים העונים על הצורך ההלכתי מחד והרפואי מאידך למוסדות המעוניינים להסדיר את ביצוע כתיבה בשבת באופן המותר.

מומלץ שגם מוסדות שאינם מעוניינים בפתרונות אלו, ידריכו את צוותי הרפואה לצורך הגברת המודעות, ולהתנהלות מתאימה במקרים של קונפליקטים מול מטופלים בסוגיה זו. ההדרכה הנחוצה כוללת הכוונה תרבותית שתבהיר את נקודת המבט של שומרי השבת בסוגיה זו. ההדרכה תתן את הכלים להבין ולתת מענה לבקשות או ביקורת מצד המטופלים ומשפחותיהם, וכיצד לזהות קונפליקטים מראש ולאחר דרכים לפתרונם.

הפתרון המעשי לסוגיית הכתיבה במוסדות הרפואה מורכב משילובם של חלק ממגוון הפתרונות המוזכרים להלן, בהתאמה אישית למחלקה או למאושפז.

בחינת נוהלים

מומלץ לבצע בחינת נוהלי כתיבה במוסד הרפואי. לעיתים קרובות נוהלים אלו לוקים בעודף כתיבת מידע שאיננו רלוונטי, או בכתיבה כפולה, וכדו'. יש להתאים את הנוהלים למינימום הנדרש רפואית, אך אין לוותר בשום אופן על כתיבת כל פריט מידע שיתכן והשמטתו עלולה לגרום לסיכון המטופל.

יש לבצע בחינה מיוחדת לצורך כתיבה אדמיניסטרטיבית ע"י צוות רפואי, וע"י המזכירות הרפואיות.

עריכת גליון טיפול וטפסי קבלה

התאמת הגליון הטיפולי ומקומות מילוי הרשומות הרפואיות בצורה שתחסוך ככל הניתן מילוי ידני.

שימוש באמצעי תיעוד שאינם כוללים כתיבה

כשנחוצה חתימה על הסכמה קודם פעולה כירורגית וכדו', יש להשתמש בעדות אנשי הצוות במקום בדרישה מהמטופל לחתום על טופס הסכמה. מדובר בתחליף חוקי [על פי חוק זכויות החולה סעיף 14] הנהוג בכמה מוסדות. נחוץ לכך אישור משפטי.

ניתן להשתמש, כתחליף לכתיבה בחלק מהרשומות, בטכניקות של הצמדת פרטים רפואיים מוכנים בפתקים מראש בגליון הטיפול בחולה, או בסיכות סימון. לחילופין, אפשר להכין טפסים מוחתמים מראש, כשניתן.

כתיבה ע"י אדם לא-יהודי

אחד הפתרונות המרכזיים לבעיית הכתיבה היא שימוש מבוקר בכתבנים שאינם יהודיים. פתרון זה משמש בכמה ממוסדות הרפואה המובילים, ובתכנון נכון והדרכה מתאימה של הצוות הרפואי ניתן להשתמש בפתרון זה באופן נרחב.

יצוין כי גם פתרון זה אינו חף מחסרונות טכניים הכוללים שימוש בכח אדם שאינו מיומן מספיק לתפקידו והסיכון הנובע מכך לטעויות, סרבול בממשק מול הצוות המטפל, קשיים תרבותיים מול המטופלים ומשפחותיהם ונוהלי עבודה שלעיתים אינם ברורים מספיק.

בנוסף, קיימות בפתרון זה הגבלות הלכתיות הכוללות למשל איסור על שליחת האדם הלא-יהודי לכתוב רשומות שאין בהם צורך כלל. יש לזכור כי בטיפול במצבי לחץ אסור גם מהבחינה ההלכתית להשתמש בכתבן המעכב את הטיפול הרפואי ועלול לגרום לסכנת חיים. בכתיבה לועזית או מורכבת אסור לרופא לסמוך על כתיבת הכתבן בלא ביקורת שלו, ובשעת הצורך ימנע משימוש בכתבן ויפעל על פי התנאים המפורטים למעלה בפרק "כתיבה בטיפול רפואי".

יש להנחות את הכתבנים העוסקים בכתיבה הנדרשת כחלק מן המערך הטיפולי אך לא מוגדרת כצורך רפואי, שיכתבו רק בכתב או באותיות לועזיות ולא באותיות דפוס.

כתיבה בשינוי

על אף שעדיף, מבחינה הלכתית להיעזר בכתבן שאינו יהודי מאשר בכתיבה בשינוי, ולמרות שיש רשומות הנחוצות כחלק מהתהליך הטיפולי (למרות שאינן נחוצות רפואית בדרגה כזו שתתיר את השימוש בפתרון כתיבה בשינוי) - כתיבה בשינוי הינה הכרח עבור רופא/אחות שומרי מצוות כשלא מצויים עובדים לא-יהודים, או כשלא ניתן להשתמש בהם כגון במקרים המפורטים לעיל בסעיף "כתיבה ע"י אדם לא-יהודי".

כתיבה בשינוי מתבצעת כך: לימניים ביד שמאל, ולהיפך. כשלא ניתן לכתוב בצורה זו, יש לכתוב כשראש העט מונח בין האצבע לאמה מבלי להיעזר באגודל לצורך ייצוב העט. השינוי בהקלדה או הדפסה כשהיא נדרשת ומותרת, מתבצע ע"י לחיצה על המקלדת בגב האצבע.

החסרונות בשיטה זו הם איטיות מסויימת בכתיבה, והצורך בתרגול כתיבה בשינוי בימי החול. כמו כן, יש סוגי רשומות שאין להתיר בהם את הכתיבה בצורה זו, כפי שהוסבר לעיל.

גם הכותב בשינוי יקפיד לכתוב רק באותיות כתב או באותיות לועזיות, ולא באותיות דפוס. יש פוסקים שקבעו לנהוג באותו האופן גם לגבי גופן ההקלדה על מסך המחשב (גופן "כתב" ולא "דפוס") וכן לגבי הדפסת ניירת.

כתיבה ע"י עט שבת

הפתרון כולל שימוש בעט ייעודי שהדיו הנמצא בו מתנדף מהדף עליו נכתב מעצמו לאחר זמן קצר. החיסרון הטכני המרכזי הוא הצורך בשימור החומר הכתוב ע"י צילומו במוצאי השבת קודם היעלמותו.

החסרונות ההלכתיים: כתיבה בעט שבת שהדיו שבו נמחק מעצמו בזמן קצר אמנם אסורה רק מדברי חכמים, אך שיעור הזמן הנדרש להימחקות הדיו נתון במחלוקת, ויש האומרים שבשביל להתיר את השימוש בעט שבת צריך הכתב להימחק עוד במהלך השבת.

יש לזכור כי אמנם מדובר באיסור מדברי חכמים אך גם כשמתירים איסור כזה, חייבים לעשותו בשינוי, כמפורט לעיל. בדומה לשיטות האחרות שפורטו, גם לגבי עט שבת אין להתיר את השימוש בו אלא לרשומות רפואיות שיש נחיצות לתעדן. ההגבלה על השימוש בעט שבת חמורה בכתיבה בשינוי, מאשר אותה ההגבלה אצל כתבן שאינו יהודי. ולדוגמה חולה שפונה מתאונת

דרכים ומצבו איננו מסוכן אין לכתוב בטפסי הקבלה בעט שבת את הרקע הרפואי המשפחתי אם אין בו משמעות ברורה לאופן הטיפול הרפואי בו, אך בכתיבה ע"י אדם לא-יהודי יש להקל, אם קיימת אפילו סבירות נמוכה שתהיה בכך תועלת כלשהיא. כאשר כותבים בעט שבת, יש לבדוק פרטנית שאכן הדיו נמחק לאחר זמן קצר.

הקלדה במחשב או הקלטה ו"מקלדת גרמא" (מקלדת שבה המלל נאגר במחשב לפרקי זמן קצובים ואינו מופיע בעת ההקלדה ישירות על המסך)

מעמדם ההלכתי של אמצעים טכנולוגיים אלו איננו מוסכם. ואין בהם כדי לפתור את בעיית הכתיבה בשבת לכלל הציבור שומרי המצוות.

סיכום והמלצות

מסמך זה התמקד בסוגית הכתיבה בשבת כחלק מהסוגיות הדורשות התייחסות של ארגוני הבריאות בבואם לטפל ביהודים שומרי-מצוות. ארגוני הבריאות המעוניינים לבצע התאמות אלה, מסיבות כלכליות או ערכיות, צריכים לבצע פעילות מערכתית, הכוללת הכשרת הצוותים, בחינה מחדש של נהלים, והדרכה הלכתית מתאימה.

התוכנית המומלצת כוללת:

- הכרה ומודעות תרבותית של המצב, ושל הנדרש לפתרוננו, הדרכה פרטנית לדיאלוג פורה בין הצוות לבין מטופל, ומציאת פתרונות ודרכי התנהלות שימנעו חיכוך על רקע דתי בסוגיה זו.
- הדרכה הלכתית לצוות המטפל בנוגע למותר ולאסור בסוגיה זו. הדרכה כזו תמנע אפשרות של הקפדה יתירה מצד אנשי צוות שומרי שבת על שמירת הכללים ההלכתיים על חשבון מערך טיפול רפואי נאות, ותבהיר לאנשי צוות שאינם דתיים את הרגישות הנדרשת בעומדם מול מטופל דתי.
- גיבוש והטמעה של פתרונות ונהלים מותאמים לצרכי המוסד והמחלקה הספציפיים. ההתאמות הנדרשות צריכות להתחשב באופי המוסד או המחלקה וכח האדם בו, בחומרת המחלות המטופלות בו, במספר המטופלים בו, בלחץ הזמן במועדים שונים, בנחיצות כתיבת הפרטים השונים, ועוד.
- העברת המידע למטופלים על פתרון הסוגיה ע"י מסירת אישור הלכתי מוסמך לידי המטופלים או בפרסום כללי. צעד זה ימנע כליל את הקונפליקט ויחסוך מקרים של אי פניה לקבלת טיפול, וכן אי שיתוף הצוות בפרטים רפואיים ע"י המטופלים ומשפחותיהם.

בדף מידע זה הוזכרו עקרונות כלליים בלבד, והושמטו ממנו כמה פרטי הלכות נחוצים. אין לסמוך על הנכתב הלכה למעשה בלא היוועצות הלכתית פרטנית.

המעוניינים להרחיב את היריעה בהדרכת אנשי הצוות או לנסות ולבחון יישום מערכתי, מוזמנים לפנות למרכז הבין-תרבותי לירושלים.